MTK ry
PL 510
00101 Helsinki

Asiantuntijalausunto

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

MmV@eduskunta.fi

3.11.2025

Asia: HE 145/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi huoltovarmuuden turvaamisesta ja Huoltovarmuuskeskuksesta sekä turvavarastolain muuttamisesta

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry kiittää mahdollisuudesta lausua ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Yleistä

Huoltovarmuuslainsäädäntö ajantasaistaminen on monesta syystä perusteltua. Huoltovarmuuslainsäädännön tarkistustarpeet liittyvät muun muassa muuttuneen turvallisuus- ja toimintaympäristön vaatimuksiin, Huoltovarmuuskeskuksen (HVK) oikeudelliseen aseman selkeyttämiseen, tehtävien säätämiseen nykyistä tarkemmin lain tasolla ja valtion talousarvion ulkopuolella olevan huoltovarmuusrahaston kantokyvyn varmistamiseen kasvaneen resurssitarpeen vuoksi.

Suomalaisen huoltovarmuusjärjestelmän keskeisiä vahvuuksia on julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin tiivis, pitkäjänteinen yhteistyö. Yhteistyömalli on yhdistelmä lakisääteistä, sopimuspohjaista ja vapaaehtoista varautumista. Hallituksen esitysluonnokseen (24.6.2025) verrattuna, hallituksen esitys 145/2025 vp (9.10.2025) on kehittynyt yhteistyömallia paremmin huomioivaan suuntaan, mutta esitys on edelleen vahvasti viranomaispainotteinen.

1 § Huoltovarmuuden turvaaminen

Varautumistoiminnan ydinalueita ovat yhteistyöjärjestelyt elinkeinoelämän kanssa huoltovarmuuden turvaamiseksi. Esityksessä huoltovarmuuden turvaamisen vastuut ovat määritelty kullekin ministeriöille omalla toimialallaan ja huoltovarmuuden kehittämisen yhteensovittaminen työ- ja elinkeinoministeriölle. Huoltovarmuuden turvaamiseen osallistuvat Huoltovarmuuskeskus, sektorit, poolit ja toimikunnat.
MTK katsoo, että hallituksen esityksessä eri toimijoiden roolit kuvastavat hallituksen esitysluonnosta paremmin huoltovarmuuden nyky- ja tavoitetilaa.

2 § Huoltovarmuusneuvosto

Esityksessä Huoltovarmuusneuvosto määritellään viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteistyöelimeksi. Sivuelinorganisaationa Huoltovarmuusneuvosto olisi kytketty irti lain 3:ssa ja 4:ssa luvuissa säädetyistä HVK:n johtamisesta ja päätöksenteosta sekä HVK:n ohjauksesta. HVK:n pääjohtajan tehtäviin ei enää kuuluisi Huoltovarmuus-neuvoston päättämien asioiden toimeenpano. Jatkossa HVK:n pääjohtaja päättäisi Huoltovarmuusneuvoston tekemistä aloitteista ja esityksistä.

MTK ry
PL 510
00101 Helsinki

Huoltovarmuusneuvoston tehtäviin kuuluisi muun muassa arvioida sektori-, pooli- ja toimikuntatoiminnan kattavuutta ja tuloksellisuutta sekä ehdottaa niiden vuosittaisia painopisteitä. On siksi tärkeää, että Huoltovarmuusneuvoston jäsenillä on kattava ymmärrys sektori-, pooli- ja toimikuntatoiminnasta.

Viranomaisten ja yritysten lisäksi Huoltovarmuusneuvostossa olisi myös järjestöjäseniä. HE perusteluissa on mainittu osa Huoltovarmuusneuvoston nykyisistä järjestöjäsenistä esimerkkeinä tahoista, jotka voisivat jatkossa olla Huoltovarmuusneuvoston jäseniä. Säädöksen perustelujen mukaan jäsenten nimittämisessä tulisi kiinnittää huomiota siihen, että neuvostossa on edustus viranomaisista sekä huoltovarmuuden kannalta olennaisista elinkeinoelämän toimijoista ja järjestöistä.
MTK:n näkemyksen mukaan mikään perusteluissa mainituista tahoista ei edusta ruoan huoltovarmuuden kannalta kriittistä, kotimaista alkutuotantoa. Katsomme, että säädöksen perustelujen toteutumiseksi MTK:n tulisi jatkossakin edustaa alkutuotannon laajaa yrittäjäjoukkoa Huoltovarmuusneuvoston kokoonpanossa.

3 § Sektorit, poolit ja toimikunnat

Poolien ja toimikuntien tehtävänä olisi edistää huoltovarmuutta, varautumista ja jatkuvuudenhallintaa oman toimialansa eri tahojen verkostossa valtakunnallisella ja alueellisella tasolla HVK:n tulossopimuksen painopisteiden mukaisesti. Lisäksi poolit ja toimikunnat tukisivat Huoltovarmuuskeskusta huoltovarmuuden tilannekuvan tuottamisessa.

MTK pitää hyvänä, että sektoreiden, poolien ja toimikuntien tehtävistä säädetään lain tasolla. Säädöksessä on tunnistettu toiminta, joka tapahtuu valtakunnallisella ja alueellisella tasolla. Sen sijaan pykälässä ei ole tunnistettu lisääntynyttä kansainvälistä yhteistyötä, jota tehdään niin pohjoismaisella, EU:n kuin NATO:n tasolla.

Säädöksessä todettu yhteistyön rajaaminen oman toimialansa viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen verkostoon, ei ole tarkoituksenmukaista. Esimerkiksi elintarvikehuoltosektorin poolien koulutus- ja harjoitustoiminnassa on painotettu keskinäisriippuvuutta eri toimialojen välillä (mm. logistiikka, vesi ja energia).
MTK esittää, että 3 §:n 2 momentista poistetaan sanat *"oman toimialansa"*.

MTK esittää, että 3 §:n 3 momentissa todettua Huoltovarmuuskeskuksen oikeutta nimittää sektoreiden, poolien ja toimikuntien toimielinten jäsenet täsmennetään siten, että nimittäminen tapahtuu nykykäytännön mukaisesti *kyseisten toimielinten esityksestä.*

Sektorien, poolien ja toimikuntien juridinen asema jää hallituksen esityksessä määrittelemättä. Esitykseen ei myöskään sisälly TEM:n asettaman selvityshenkilön esittämää poolien toimintaedellytysten vahvistamista tehtäviensä hoitamiseen.

5 § Huoltovarmuuskeskuksen tehtävät

Pykälässä säädettäisiin Huoltovarmuuskeskuksen tehtävistä aiempaa yksityiskohtaisemmin lain tasolla. Järjestöt toimivat poolisopimusosapuolina ja edistävät

MTK ry
PL 510
00101 Helsinki

muillakin tavoin huoltovarmuutta. Niiden mainitseminen huoltovarmuuden yhteistyötahoina on siten asiallinen tarkennus.

Pidämme perusteltuna, että Huoltovarmuuskeskuksen tehtäväksi määritellään ennakointi- ja analyysityö sekä säännöllinen tilannekuvatyö huoltovarmuustilanteesta. Poolit ja yritykset tukevat HVK:ta tässä työssä keräämällä tietoa omasta toimialastaan.

On kannatettavaa, että lainsäädäntö velvoittaa Huoltovarmuuskeskuksen jakamaan tilannekuvaa laissa määritellyille tahoille. Näin tiedonkeruuseen osallistuneet tahot saavat käyttöönsä analysoitua tietoa, jota he voivat hyödyntää toiminnassaan.

Huoltovarmuuskeskuksen analysoidun tiedon jakamisen yhteistyökumppaneille ei tule kuitenkaan rajoittua ainoastaan tilannekuvaan, koska varautumisessa tarvitaan monipuolista ennakointitietoa.

8 § Huoltovarmuuskeskuksen ohjaus

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaisi Huoltovarmuuskeskuksen ohjauksesta ja valvonnasta.

Koska virastoilla ei ole toimintaa ohjaavaa hallitusta, Huoltovarmuuskeskuksen ohjausmalli uudistettaisiin siten, että Huoltovarmuuskeskuksen hallitus lakkautettaisiin ja ohjaus tulisi pykälässä säädetyistä ministeriöistä oman toimialansa osalta, yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa.

Muutoksen seurauksena HVK:n ohjausmallista käytännössä häviäisi elinkeinoelämän edustus. Kumppanuusmallia ajatellen tämä voi aiheuttaa haasteita, koska kumppanin on voitava olla aidosti mukana tavoitteenmuodostuksessa.

9 § Huoltovarmuuskeskuksen ohjausryhmä

Uudessa ohjausmallissa TEM asettaisi HVK:n ohjauksen tueksi ohjausryhmän, jossa olisi edustus kaikista ministeriöistä. HVK:n pääjohtaja ja Huoltovarmuusneuvoston keskuudestaan nimeämä edustaja toimisivat ohjausryhmän asiantuntijajäseninä.

Esityksen mukaan ohjausryhmällä ei olisi päätöksentekovaltaa, vaan sen tehtävät olisivat luonteeltaan ”käsitellä” ja ”seurata”. Ottaen lisäksi huomioon, että koko elinkeinoelämää edustaisi vain yksi henkilö, kapenevat elinkeinoelämän vaikuttamismahdollisuudet Huoltovarmuuskeskuksen toimintaan.

11 § Valtion varmuusvarastoja koskeva päätöksenteko

Päätöksentekoa valtion varmuusvarastojen käyttöönottoa on tarkoitus joustavoittaa. Poikkeusoloissa varmuusvarastojen käyttöönotosta päättäisi valtioneuvoston yleisistunto. Muissa tilanteissa kuin poikkeusoloissa, eli normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa, varmuusvarastojen käyttöönotosta päättäisi työ- ja elinkeinoministeriö.

MTK pitää perusteltuna, että varmuusvarastojen käyttöönoton päätöksentekoa sujuvoitetaan. On kuitenkin tärkeää huolehtia nykyisen kaltaisella avaintoimijoiden lausuntomenettelyllä, ettei varmuusvarastojen käyttöönotto aiheuta markkinahäiriötä.

MTK ry
PL 510
00101 Helsinki

14 § Huoltovarmuusrahasto ja huoltovarmuusmaksu

Huoltovarmuuskeskuksen toiminta rahoitetaan nykyään kokonaisuudessaan valtion talousarvion ulkopuolisesta huoltovarmuusrahastosta. Ratkaisu on huoltovarmuustoiminnan vakautta ja kriisitilanteissa nopeaa reagointikykyä lisäävä. Ratkaisua on myös kansainvälisesti pidetty onnistuneena.

Huoltovarmuuden pitkäjänteisen ja riittävän rahoituksen turvaaminen huoltovarmuusrahaston jatkuvuudesta ja rahoitusta vahvistamalla on tärkeää ja huoltovarmuuttamme vahvistavaa.

21 § Huoltovarmuuskeskuksen tiedonsaantioikeus

Lakiin esitetään Huoltovarmuuskeskuksen nykyisten tiedonsaantioikeuksien laajentamista lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömien tietojen saamiseksi muilta viranomaisilta salassapitosäännösten estämättä. Muutos on kannatettava.

Tilannekuvatiedot yrityksiltä kerätään nykyisin poolien, sektorien ja toimikuntien toimesta hyödyntäen erilaisia teknisiä välineitä ja vuorovaikutusta yritysten kanssa. Sektoreiden ja poolien tiedonsaantioikeuden poistuessa riskinä on, että keskitetty tiedonkeruu eri toimialoilta HVK:n tilannekuvatyökalulla ei tuota nykyisen laatuista tilannekuvatietoa.

Huomautamme, että 22 §:ssä luovutettaviksi tarkoitettujen tietojen laatua ja määrää ei ole määritelty niin yksityiskohtaisesti, että työ- ja kustannusvaikutuksia olisi mahdollista arvioida toimijoille. Tästä ei ole myöskään esitetty arviota vaikutustenarvioinnissa.

Kunnioittavasti

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y.

Jyrki Wallin

Toiminnanjohtaja

Markus Lassheikki

Johtaja, strategia ja huoltovarmuus